

HET ARCHITECTENBEROEP IN DE TOEKOMST

VERSUS

DE OPLEIDING VAN ARCHITECT

Het belang van een visie.

Spreken over de toekomst van het architectenberoep kan weliswaar niet zonder inzicht in tendensen en het leveren van interpretaties daarop, echter zonder visie is dit spreken onvolledig.

Het architectuuronderwijs dient niet de feiten achterna te lopen door haar onderwijs af te stemmen op verschuivingen en tendensen die zich nu voordoen. Dat is onvoldoende; omdat het onderwijs zo de kans mist te sturen. Visie is, in het bijzonder in betrekking tot het architectenberoep, datgene dat kan instaan voor een architectuuronderwijs dat aanstuurt op verantwoordelijkheid over de gebouwde werkelijkheid.

Het architectuuronderwijs dient daartoe meerdere routes uit te stippelen.

Een vijftal items kunnen onze discipline 'upgraden' tot de hoofdfactor m.b.t. de gebouwde werkelijkheid. De eerste vier items behoren standaard tot het geven van goed architectuuronderwijs de laatste heeft betrekking op de vorming van de architect van morgen en hoe de discipline die architectuur heet, conform de hier verdedigde visie hoofdverantwoordelijke wil zijn over de gebouwde werkelijkheid.

1. Grondige kennis van het creatieve denken.

Het vermogen tot creatief denken is het product van de architect.

Overdracht van de kennis van de bestaande onderzoeken daaromtrent tot intensifiëring van het creatieve denken is dan ook noodzakelijk. Omdat wij op de eerste plaats professionele ontwerpers zijn. Dit wil zeggen dat ons meesterschap erin bestaat het creatieve proces in bezit te hebben en toe te passen. Een architectuuronderwijs dat de creativiteit zelf niet tot haar taak van kennisoverdracht beschouwt gelooft niet in de theoretische onderbouw van haar professionaliteit. Het creatieve denken dient niet alleen gevoed worden door overdracht van kennis van het voorbeeldige, de eigen ontwerpervaring of de resultaten van een onderzoek, maar tevens door kennis en optimalisatie van het creatieve proces. Ontwerpen is een creatieve arbeid. De architect dient dit als zijn voornaamste vermogen blijvend uit te werken met het onderwijs als de basis ervan.

Momenteel wordt in het architectuuronderwijs geen kennis ter beschikking gesteld van het creatieve proces op zich en de middelen tot intensifiëring ervan, nochtans noemt het hoofdvak ontwerpen.

(Vakonderdelen binnen de associatie kunnen deze kennis verdelen)

2. Grondige kennis van de bestaande succesvolle architectuurpraktijken. Omdat de architectuurpraktijk zelf hoofddoel blijft van het architectuuronderwijs is kennis van het actueel voorbeeldige van belang.

Op meerdere wijzen dient **verinnerlijkt** te worden hoe het meest representatieve van onze discipline werkt. Honderden representatieve ontwerpen in de architectuur en de stedenbouw dienen zowel conceptueel, in plan, in haar detailleringen als haar vorm, gekend te zijn door de student. Omdat de toekomst van het architectenberoep deze maturiteit vereist wil de architect voor de gebouwde werkelijkheid van belang zijn. De succesvolle resultaten van vooraanstaande actuele architectuuronderzoeken uit de praktijk zijn en blijven relevant voor het aanleveren van performante architecten aan de samenleving.

(Vakken: *architectuur actualiteit, architectuurgeschiedenis, architectuurtheorie, constructie, ..*)

3. Architectuurtheorie. Onafhankelijk van kennis van de voorbeeldige architectuurpraktijk en van de kennis van het creatieve proces zelf is het opvoeren van de maturiteit door talige theoretische beschouwingen, inzichten en onderzoeksresultaten eveneens een noodzakelijke input tot het verhogen van de maturiteit. Omdat maturiteit op theoretisch niveau de motor is van hoogwaardige creativiteit. Zonder deze maturiteit filtert het denken geen minderwaardige creativiteit weg. Maturiteit is hier zowel de voeding van het denken als de oordeler ervan.

(Vakken: *filosofie, architectuurtheorie maar ook theorieën mbt materialen, vorm en compositie.*)

4. Inruilen van een probleemoplossend denken met een denken dat kwaliteiten genereert.

Architectuuronderwijs definieert in haar praktijkoefeningen het ontwerpproces veelal als een denken over een probleem dat door de daad van het ontwerpen wordt opgelost.

De opgaven lijken dan ook veelal een soort van quiz waarbij een 'vraagstelling' hetzij 'probleemomschrijving' hetzij 'een ongewoon programma' hetzij 'een te behandelen probleemgebied' of een 'problematiek' veronderstelt dat dit de dingen zijn die creativiteit provoceren. Alsof vondsten, de aha-erlebnis, het eureka-moment er pas zijn als er een probleem is. Veel opgaven gaan daar letterlijk onbegrijpelijk ver in, een zgn. 'speciale' opgave is dan ook dikwijls één waarop de docent veronderstelt dat enkel een toename aan raadselachtigheid recht heeft 'hoge' creativiteit te ontlokken. **Dit soort van opgaven onderschrijft niet de visie waarbij de architect als een belangrijke initiatiefnemer en actor ten aanzien van de gebouwde werkelijkheid wordt gezien.**

Darwinistisch gezien is creativiteit geenszins een neurale gereedschap slechts beschikbaar tot het oplossen van problemen, creativiteit gaat daar aan voorbij door het bedenken van mogelijkheden waar zich die voordoen.

Een opdracht formuleren is een kwaliteit genereren.

Een bedrevenheid in het nemen van eigen initiatieven dient te starten in het architectuuronderwijs. Door de individuele student niet zelf opgaven te laten formuleren, amputeert men de samenleving van een bijzonder noodzakelijke maturiteit gezien de toename aan gebouwde werkelijkheid en de noodzaak daar vele kwalitatieve initiatieven te nemen.

De gebouwde werkelijkheid dient afkomstig te zijn van een denken dat zich richt op het genereren van kwaliteiten. Exploratieve ideeën die geheel het veld van de gebouwde werkelijkheid tot het voorwerp maken van initiatieven zijn hier van doen.

De architect neemt op deze wijze bij middel van zijn specifiek ontwikkeld creatief vermogen meer verantwoordelijkheid door mogelijkheden, kwaliteiten en initiatieven ten aanzien van vermelde gebouwde werkelijkheid op te starten.

5. Een visie ten aanzien van de architectuuropleiding: De oorzakelijkheid van de gebouwde werkelijkheid zelf in haar globale tevoorschijningsvorm als voorwerp van studie, weten en strategie, in het architectuuronderwijs naar voor brengen, zodat de architect van morgen de vermogens heeft ontwikkeld om de belangrijkste initiatiefnemer te worden in de totstandkoming van de gebouwde werkelijkheid.

De hiervoor benoemde zaken omtrent het architectuuronderwijs i.f.v. het vormgeven van het architectenberoep zijn evident en breed instapbaar. Het hiernavolgende is echter omwille van zijn geoptimaliseerd nemen van verantwoordelijkheid enigszins anders. Aansturen op meer responsabiliteit en daden is immers niet voor elk karakter instapbaar. Het onderwijs dient deze bijzonderheden te ondersteunen omdat de gebouwde werkelijkheid van belang is.

Het begrijpen van de oorzakelijkheid van de gebouwde werkelijkheid is een noodzaak tot het sturen van de gebouwde werkelijkheid.

Immers de architect is hét beroep dat door de samenleving werd gemandateerd zich te ontfemen over de gebouwde werkelijkheid.

Begrip van wat de oorzaken zijn van hoe de gebouwde werkelijkheid tot stand is gekomen zijn noodzakelijk omdat dit het voorwerp is van de occupaties van de architect. Een agrarische samenleving, heeft andere aandrijvingen gehad dan de industriële of huidige economische suprematiën.

De aangroei van onze gebouwde werkelijkheid is momenteel voor 85% afkomstig van immobiliaire activiteiten. In sommige landen en streken is dit al 95 %. De opdrachtgever is hier dan een zakenman die een goed project begrijpt als winstgevend.

Het is evident niet omwille van de aanzienlijke winstnemingen in deze sector dat ik hier pleit voor zeer verregaande bemoeienissen door architecten, het is slechts omwille van het gebrek aan architecturale en stedenbouwkundige kwaliteit dat de immobiliaire sector voortbrengt en de scherpe tegenstelling ervan met de alom aanwezige zoektochten naar kwaliteit eigen aan alle Europese architectuuropleidingen.

Deze discrepantie tussen de criteria eigen aan onze discipline en de gebouwde werkelijkheid is onaanvaardbaar.

Visie, concept en architectuuronderzoek zijn in dit immobiliaire ‘kunnen’ afwezig door gebrek aan maturiteit en opleiding daartoe van deze initiatiefnemers. Perfectionering van de vorm werd ingeruild voor optimalisatie van de opbrengsten. Deze enkel op winst gerichte maturiteit en doelstellingen zijn niet afkomstig van architecten **echter bepaald dit soort van eenzijdige maturiteit voor minstens 85% de aangroei van de gebouwde werkelijkheid.**

5.1. Zich uitspreken over de toekomst van het architectenberoep is dan ook steeds een visie en strategie hebben met betrekking tot de wijze dat de gebouwde werkelijkheid tot stand komt.

Architecten kunnen – zo veel is duidelijk - slechts meer verantwoordelijkheid nemen over de gebouwde werkelijkheid als ze daadwerkelijk initiatiefnemer zijn in het sturen van de gebouwde werkelijkheid. Immers de opdrachtgever zelf als eindgebruiker is afwezig, wat houdt de architect dan ook tegen om initiatiefnemer te zijn, gezien de immature immobiliaire resultaten.

De laatste halve eeuw is de gebouwde werkelijkheid geëvolueerd als afkomstig van een opdrachtgever - die tevens alle esthetische en conceptuele bekommernissen heeft van een eindgebruiker - naar een opdrachtgever die de eindgebruiker als middel ziet tot het maken van winst. Architecten hebben zich daar om begrijpelijke redenen nauwelijks aan aangepast. De liefde voor hun vak is niet te koop. Dat blijkt meer kenmerkend te zijn voor goede studenten en architecten dan de middelmatige versies ervan. Ook dat is begrijpelijk; kennis en maturiteit in de architectuur vereenzelvigd zich niet zomaar met het immobiliaire gedoe.

Deze belangrijke oorzakelijkheid van de gebouwde werkelijkheid dient in de handen van de architect te komen omdat de gebouwde werkelijkheid van belang is. De architect dient opgeleid te worden tot datgene waartoe hij gemandateerd is door de samenleving t.t.z. verantwoordelijkheid dragen als discipline over de kwaliteit van het geheel van de gebouwde werkelijkheid.

5.2 Het architectenberoep in de nabijheid stellen van de meest krachtige aandrijvingen van vorming van gebouwde werkelijkheid is een evidente denkwijze zo men verantwoordelijkheid wenst te nemen over de gebouwde werkelijkheid.

Met betrekking tot de vraag naar de toekomst van het architectenberoep en de daadwerkelijke intentie om met het antwoord hierop het architectuuronderwijs vorm te geven meen ik hier aandacht te mogen vragen voor een ongekende opportuniteit dat zich heden voordoet. Ik reik het hiernavolgende aan omdat een visie op het architectenberoep best in de nabijheid is van de meest krachtige aandrijvingen van vorming van gebouwde werkelijkheid. Meer bepaald:

De vermelde immobiliaire jonge geschiedenis biedt samen met de recentelijke bancaire ontwikkelingen een voor de architect nooit gezien gereedschap om de gebouwde werkelijkheid kwalitatief te sturen. Tzt. de democratische toegangsvoorwaarde tot onbeperkt kapitaal is slechts afhankelijk van een financieel plan. De eenvoud van een immobiliair financieel plan gerechtigd niet dat de gebouwde werkelijkheid ook van deze eenvoudige tabellen afkomstig dient te zijn, onverminderd is hierdoor wel een opportuniteit aangemaakt dat **denkers over de gebouwde werkelijkheid** ontzettend veel middelen heeft.

5.3 De gebouwde werkelijkheid als veld van strategisch en creatief denken. Bancaire middelen staan ter beschikking van zowel de overheid als van de individuele architect waarbij het architecturaal denken als onderdeel het economische denken meeneemt in haar alom beoefend strategisch creatief denken. Voorwaarde is dat de kennis over deze toegang tot middelen effectief tot het curriculum behoort als middel om verantwoordelijkheid te nemen over de kwaliteit van de gebouwde werkelijkheid.

Het strategisch omgaan met de gebouwde werkelijkheid ten einde bij te dragen tot een hoog kwalitatieve gebouwde werkelijkheid blijkt tot op heden niet cruciaal te zijn in het creatieve proces van de architect. Nochtans is de gebouwde werkelijkheid compleet afkomstig van een dergelijk denken.

Dit denken kan zowel gegeneert worden door architecturale denktanks i.f.v. overheidsinitiatieven als van individuele architecten die zelf hun initiatieven uitvoeren.

Zeer diverse organisatiestructuren kunnen een vertaling vormen van deze wijze van nemen van verantwoordelijkheid over de gebouwde werkelijkheid gaande van:

1. Architecturale strategische denktanks i.f.v. overheidsinitiatieven.

Dit denken kan bijzonder productief zijn omdat dit daadwerkelijk het beleid van onze steden bezig houdt, ze absoluut vragende partij zijn, en ze geen omkadering hebben van de uitzonderlijkheid van de krachtige molecule dat architectuur en economie kan zijn. Parate kennis en verspreiding van deze indrukwekkende mogelijkheden biedt de toekomstige architect sterk gereedschap zich te ontfemen over de gebouwde werkelijkheid.

2. De initiatieven van de individuele architect ifv. zijn immobiliare vennootschap.

Als vastgoedinitiatieven in hoofdzaak instaan voor de aangroei van de gebouwde werkelijkheid dan is het onethisch degenen die opgeleid zijn om kwalitatief verantwoordelijkheid te dragen over de gebouwde werkelijkheid, niet de kennis te verschaffen een belangrijk initiatiefnemer te zijn in deze.

De architect kiest zelf goed overdacht een site in de gebouwde werkelijkheid na vergelijkend onderzoek. Gaat naar een bank, verkrijgt van een stad de nodige vergunningen en bouwt wat hij denkt dat aan deze plek een bijdrage levert. Hij doet dit omdat hij dit zoveel beter doet dan een zgn. vastgoed ontwikkelaar, omdat hij daartoe is opgeleid, omdat hij weet heeft van wat architectuur vermag. Gegroepeerde initiatiefnemers kunnen ganse wijken herdefiniëren, participaties met de overheid tot aanleg van de publieke ruimtes is dan vanzelfsprekend.

Ethisch gezien dient de architect van morgen dit te doen omdat als hij het doet hij het zoveel beter kan dan wat een niet opgeleidde in de architectuur doet.

5.6 Nieuwe vaardigheden en middelen staan ter beschikking van de architect.

De anonimiteit van de eindgebruiker is gebaat bij de specifieke maturiteit van de architect omdat exact de architect notie heeft van architecturale kwaliteiten.

De banken staan zelfs onderling in concurrentie met elkaar om met een architect in zee te gaan op basis van goede ervaringen in deze met architecten. Ook stedenbouwkundige administraties als de bevoorrechte commentatoren van onze discipline weten dat de huidige als 'vastgoed' projecten gekende architecturen slechts woon- of werkinfrastructuur aanleveren en geen architectuur.

In deze visie is het duidelijk dat gepleit wordt dat de architect meer greep dient te hebben op de gebouwde werkelijkheid. En dat de ondertussen bijzonder performante en uitermate financieel krachtige immobiliaire vaardigheden door alle bancaire instellingen ter beschikking worden gesteld evident ook voor diegenen die gemandateerd zijn zich te ontfemen over de gebouwde werkelijkheid tzt. de architect.

Het is mijn ervaring en dat van vele collega's, dat dit denken verrassend vlot toegankelijk is en ongeziene resultaten kan aanreiken.

De architect als opdrachtgever dient te behoren tot één der aspecten van een toekomstvisie op het architectenberoep.

5.7 De toekomst van het architectenberoep is steeds een visie.

M.b.t. de toekomst van de architect kan men zich niet baseren op feitenmateriaal omdat de toekomst gestuurd wordt door visies. De toekomst is niet deterministisch van aard, de toekomst is geen te ontfutselen feit. De toekomst wordt gestuurd door het heden en vooral door de daarop betrekking hebbende visies en de resultaten van hun al dan niet toevallige opbotsingen of versterkingen.

Een visie gefundeerd in het heden:

1. De opdrachtgever is zelden nog de eindgebruiker.

Een opdrachtgever is een initiatiefnemer die exclusief werkt met middelen van de bank.

De bank werkt minstens even graag met een architect als initiatiefnemer.

2. De architect evolueert van een probleemoplossend denken naar een mogelijkheden genererend denken.

De opdracht is niet meer hoe vind je een antwoord op een probleemformulering wel: zie opportuniteiten in het geheel genaamd gebouwde werkelijkheid.

De architect als ontwikkelaar van mogelijkheden.

De architect als strateeg, denker en oorzaak van de gebouwde werkelijkheid en niet meer degene die slechts vertaler is van programma's afkomstig van exclusief financiële doelstellingen. De architect als initiatiefnemer en als generator van delen gebouwde werkelijkheid.

Het programma is afwezig enkel de gebouwde werkelijkheid is er en dit is het voorwerp van opportuniteiten.

Dit betoog betreft niet de programma's waarbij de eindgebruiker is gekend en dat slechts voor een minderheid van de aangroei aan gebouwde werkelijkheid verantwoordelijk is. Zoals scholen, ziekenhuizen, musea, bepaalde specifieke administraties, labo's en bij uitzondering een woning, onafgezien dat hun inplanting en relatie met de omgeving onverminderd voorwerp blijft van een architecturaal stedenbouwkundig gespecialiseerd denken.

5.8 Eerst stedenbouw dan architectuur.

Het denken over de stad zal uitermate belangrijk worden, architecten zijn gemandateerd daarover na te denken en initiatieven te nemen.

Stedenbouw zal niet meer het zoneren van functies, afwikkelen van lijninfrastructuur en wegverkeer als voornaamste onderwerp hebben, maar de kwaliteit van de publieke ruimtes. Publieke ruimtes zullen niet meer begrepen worden als afzonderlijke items (een plein en een straat) maar als een compositie van elkaar opvolgende goed bedachte ruimtelijke sequensen. De stad zal het belangrijkste politieke onderwerp worden. De rol van de publieke ruimte ttz. het geheel van straten, parken, pleinen en aangrenzende gebouwen zal daarin het belangrijkste item vormen omdat dit het gelaat van de stad vormt en omdat dit de plek wordt waar zich de eenmaligheid van het leven voordoet, ttz de plek waar we wonen, werken en zijn.

6. Een visie op een beroep is steeds een idealisme, omdat de theoretische doelstellingen van haar discipline nobel dienen te zijn.

ADDENDUM:

Een litanie in de nabijheid van het vermogen van de architectuur:

Architecten zullen als specialist in het hanteren van ruimtelijke dimensies uitermate fel beheerd zijn om hun talent aan te wenden om de rush naar een aantrekkelijke stad te volbrengen.

Architecten zullen dan ook de initiatiefnemers zijn die de vorm van de stad generen. De politiek zal in functie staan van het realiseren van deze ideeën. Ambtenaren zullen ondersteunend werken om deze geschenken aan de samenleving met al hun vermogens te ondersteunen omdat kwaliteit nu eenmaal van belang is en het tijdperk van onverschilligheid een bijzonder hoge prijs had.

Economie zal niet meer begrepen worden als het geheel van directe effecten op een waarde, maar zal begrepen worden als een omweg en strategie om meerwaarden te realiseren. *

Architectuur en stedenbouw zullen zich dan ook onvergelijkbaar meer nog dan de klassieke industrieën, aandienen als aanzwengelaar van een duurzame welvaart.

Stedenbouw begrijpen als kwalitatief omgaan met de publieke ruimtes zal beroep doen op het talent. Het zal niet de ambtenaar of politicus zijn die de vraag stelt tot wat te ontwikkelen valt, mogelijkheden zullen aangereikt worden door de architect en de democratie zal kiezen tussen de vele goede ideeën. Een straat zal niet meer zomaar heraangelegd worden voordat het talent zich daarover heeft ontfemd.

Het verschil tussen infrastructuur en architectuur zal door elkeen benoemd en gezien zijn. Het wonen en werken zal nooit nog louter infrastructuur zijn het zal architectuur zijn. Stedenbouwkundige plannen zullen zich nooit nog tonen met kleurtjes, ze zullen concepten en

dimensies hebben en gezien worden als sequentiële opeenvolgingen van diverse publieke ruimtes. Een straat zal een verwijt worden, nieuwe namen zullen uitgevonden moeten worden voor zoveel nieuwe kwaliteiten. Dit zal gebeuren omdat de mens graag leeft en de eenmaligheid ervan wenst te ondersteunen bmv. een hoog kwalitatieve gebouwde werkelijkheid.

De onverschilligheid en betekenisloosheid zal benoemd worden als ongewenst onvermogen.

De architect zal mee vooropgaan in het ontwikkelen van een emissiearme samenleving. Dat is evident aangezien elkeen van zijn kinderen houdt zal men een wereld willen waar ademen en eten ook later gezond kan zijn.

De zorgvuldigheid zal dé morele code zijn.

Zorgvuldigheid zal begrepen worden als de verbinding tussen alle volkeren. De zorgvuldigheid zal zoals steeds de samenhang kennen van esthetiek met ethiek. Politiek en economie zullen middelen zijn om gegenereerde kwaliteiten te realiseren. De oproep tot ideeën zal lonend zijn ook als ze niet direct worden gerealiseerd.

Ideeën zullen gegenereerd worden door al wie initiatiefnemer kan zijn van goede ideeën. De politiek zal geen opdrachtgever zijn maar uitvoerder van ideeën. Elkeen die kan denken weet dat een politiker niet alle benodigde ideeën kan generen om een hoog kwalitatieve samenleving te hebben. Immers nu al twijfelt niemand eraan dat er tegenover elke politiker met ideeën evenzeer duizenden mensen staan met ideeën. Het zijn deze duizenden ideeën die dienen te circuleren tot voorwerp van het democratische stemmen. Nieuws is niet wat is gebeurd maar evenzeer wat kan gebeuren. De media zullen na ziek te zijn geworden van zichzelf afstand nemen van hun enge definiëring van nieuws. Ze zullen minstens de helft spenderen aan ideeën en daar minstens even dik voor betalen als voor de gegeerde persfoto's en roddels van weleer.

Cynisme zal een uit gebruik geraakt woord worden net zoals trots en eer dat nu is. De architect zal meer dan een ander gezien worden als per definitie opbouwend. Immers architectuur is in tegenstelling tot alle andere kunsten nooit cynisch geweest. Haar achterhoede gevecht zal eindelijk geëerd worden als een belangrijk generaties lang bewaarde verstandhouding om te weten wat te doen. De gebouwde werkelijkheid zal terug in relatie staan tot de architectuuropleidingen in tegenstelling tot het heden waarin uitermate zelden een gebouw of omgeving wordt gecreëerd die het niveau haalt van de per decennia duizenden schoolontwerpen. De discrepantie tussen de criteria gehanteerd in het architectuuronderwijs en deze in de gebouwde werkelijkheid zullen zoals nu al in mening discipline bestaat opgeheven worden.

De architect heeft een zending.

Elke architectuurschool weet dat architecten gevormd worden met een missie tzt. een hoog kwalitatieve gebouwde werkelijkheid willen genereren. Nu de gebouwde werkelijkheid extreem toeneemt aan omvang en niet voldoet aan de geldende criteria zal door een gevaarlijke toename aan onverschilligheid de wereld vragende partij worden naar een hoog kwalitatieve gebouwde werkelijkheid.

Daarom moeten architecten tijdens hun opleiding op deze verantwoordelijkheid voorbereid zijn. Immers wie anders zal vorm geven aan onze steden.

22 mei 2007
Dirk Coopman

* Zo kan men nu reeds verifiëren dat een batterij goed aangelegde op elkaar gerichte publieke ruimtes alle huizen in de buurt duurder maken, waardoor een fors aantal landgenoten zonder iets te doen rijker zijn geworden, zij daarbij daadwerkelijk dit geld aanwenden om vele aankopen te verrichten en de BTW opbrengsten op de vele keren in dat jaar van eigenaar gewisseld geld de staat haar investering dikwijls in veelvoud terug geeft.